

Socijalistička država

Errico Malatesta

1897.

Cilj demokratskih socijalista jest „osvajanje vlasti”.

Ovoga puta nećemo preispitivati u kojoj je mjeri taj cilj u skladu s njihovim historijskim teorijama, prema kojima će ekonomski nadmoćna klasa uvijek držati i političku moć, pa stoga ekonomska emancipacija nužno mora prethoditi političkoj. O tome bi se moglo raspravljati kad bi, pod uvjetom da određena klasa može osvojiti vlast, zakonska sredstva bila dovoljna za ostvarenje toga cilja.

U ovome trenutku želimo raspravljati samo o sljedećem: je li osvajanje vlasti u skladu sa socijalističkim idealom o društvu slobodnih i jednakih, bez nadmoći i klasnih podjela.

Demokratski socijalisti, pogotovo talijanski koji su, slagali se oni s time ili ne slagali, pod većim utjecajem anarhističkih ideja od ostalih, običavaju reći, barem kad polemiziraju s nama, da i oni žele ukloniti državu, odnosno vladu, te da je upravo zbog njezina dokidanja žele osvojiti. Što to znači? Ako oni hoće reći da žele, samim činom osvajanja ukinuti državu, poništiti svako pravno jamstvo „stečenih prava”, raspustiti sve službene oružane snage, potisnuti svaku zakonodavnu moć, ostaviti potpunu autonomiju svim naseljima, svima udruženjima, svim individuama, te potaknuti reorganizaciju društva odozdo prema gore, putem slobodnoga udruživanja grupa proizvođača i potrošača, onda bi se ova rasprava svela na sljedeće: da oni drugačijim riječima izražavaju iste ideje koje i mi zastupamo. Reći: mi želimo napasti onu tvrđavu i uništiti je, ili: mi želimo osvojiti onu tvrđavu kako bismo je uništili, ista je stvar.

I dalje bi između nas i demokratskih socijalista ostala svakako znatna razlika u mišljenju o tome pridonosi li sudjelovanje socijalista u izbornoj borbi i njihov ulazak u parlament revoluciji ili joj pak staje na put; priprema li to ljude za radikalnu preobrazbu postojećih okolnosti ili ih pak uči da prihvate, nakon revolucije, novu tiraniju. Osim neslaganja u tim pitanjima, što se krajnjeg cilja tiče i mi i socijalisti bismo se složili.

Ipak, jasno je da su izjave o želji da se država osvoji kako bi je uništili, samo polemičke doskočice. Ako su pak iskrene, one dolaze od anarhista u nastajanju, koji sebe još smatraju demokratima.

Pravi demokratski socijalisti imaju posve drugačiju ideju o „osvajanju vlasti”. Na Kongresu u Londonu,¹ da spomenemo jednu recentnu velebnu manifestaciju, oni su jasno rekli da valja osvojiti vlast „zbog ozakonjenja i uređenja novoga društva”. U posljednjem broju *Društvene kritike*² može se pročitati da „je pogreška vjerovati da će socijalistička stranka, kad osvoji vlast, smanjiti porez”, da „će država morati, postupnim povišenjem poreza, postupno apsorbirati privatno bogatstvo kako bi ostvarila velike reforme koje socijalizam nalaže (osnivanje domova za starije i za osobe s invaliditetom, sprečavanje ozljeda, uređenje školstva dostojnog civiliziranih zemalja, otkupljivanje velikih kapitala itd. itd.)”, te se tako uputiti prema „dalekome cilju savršenog komunizma, u kojemu će sve biti javni servis, a privatno će bogatstvo biti jednoznačno s društvenim bogatstvom” (Giuseppe Bonzo, „Socijalistička partija i porezi” u: *Društvena kritika*, 1. svibnja 1897.)

To što nam obećaju demokratski socijalisti prava je pravcata vlada: vlada s cijelom pratećom svitom utjerivača poreza, utjerivača dugova, redara (za porezne obveznike koji ne plaćaju), žandara, tamničara (za one koji su pokušali pobjeći kroz prozor), sudaca, administratora javnih fondova, sa svojim školskim programima i službenim tutorima, sa svojom administracijom javnoga duga radi vraćanja kamata kapitalu, itd. itd., i, naravno, sa svojim zakonodavnim tijelom

¹ Međunarodni kongres socijalističkih radnika i sindikata 1896. u Londonu, bio je četvrti kongres Druge internacionale.

² *Critica sociale*, socijalistički časopis koji je 1891. u Milanu osnovao Filippo Turati.

koje donosi zakone i učvršćuje porez, te raznim ministarstvima koja provode i administriraju zakone.

Mogu tu postojati razlike u načinu rada, više ili manje centralizirajućim tendencijama, više diktatorskim ili više demokratskim metodama, više užurbanom ili više postupnom nastupanju, ali u biti, svi se oni slažu, jer to je sama bit njihova programa.

Demokratski socijalisti polaze od ideje da je država, odnosno vlada, ništa do li politički organ vladajuće klase. U kapitalističkom društvu, kažu, država nužno služi interesima kapitalista i jamči im pravo da iskorištavaju radništvo. Ali kad bi u socijalističkom društvu individualno vlasništvo bilo dokinuto, te kad bi uništenjem ekonomskih povlastica nestale klasne razlike, država bi predstavljala sve ljude i tako postala nepristran organ društvenih interesa svih članova društva.

Tu nužno dolazimo do teškoće. Ako je istina da je vlada nužno i uvijek oruđe onih koji posjeduju sredstva za proizvodnju, kako je moguće da usred kapitalističkoga režima nikne socijalistička vlada čiji je cilj dokidanje kapitalizma? Hoće li to biti, kako su tvrdili Marx i Blanqui, revolucionarno postavljenom diktaturom, snažnim udarcem koji revolucionarno proglašava i nameće konfiskaciju privatnoga vlasništva na korist države koja predstavlja kolektivne interese? Ili, kako, čini se, žele svi marksisti i većina modernih blankista, socijalističkom većinom koja će u parlament biti poslana zahvaljujući općemu pravu glasa? Hoće li se jednim udarcem pristupiti eksproprijaciji vladajuće klase, ili će se nastupati postupno, obvezujući vlasnike i kapitaliste da dopuste da ih malo po malo lišavaju svih njihovih povlastica?

Sve to stoji u začudnoj kontradikciji s teorijom „historijskoga materijalizma” koja je za marksiste temeljna dogma. U ovome članku ne želimo ispitati te kontradikcije, niti istražiti koliko ima istine u doktrini historijskoga materijalizma.

Pretpostavimo, dakle, da je vlast na neki način pala u ruke socijalista, te da je čvrsto uspostavljena socijalistička vlada.

Je li time kucnuo čas pobjede socijalizma?

Rekli bismo da nije.

Ako je institucija individualnoga vlasništva izvor svih zala koje poznajemo, ona to nije zato što je zemlja upisana u registar pod imenom ovog ili onog pojedinca, nego zato što taj zapis daje za pravo nekom pojedincu da se koristi zemljom kako mu se sviđa, a njegova je upotreba zemlje redovito loša, odnosno na štetu drugih. U izvoru je svih religija ideja da je bogatstvo teret koji vlasnika primorava da njeguje dobrobit siromašnih i da im bude poput oca. I u začecima građanskih prava stoji ideja da je gospodar zemlje prije obvezan mnogim građanskim dužnostima u gospodarenju dobrima kao javnim interesom, nego što je on vlasnik u modernom smislu te riječi. Ali čovjek je takav da, kad je u prilici da dominira i drugima nameće svoju volju, on se time i koristi te zloupotrebljava dok druge ne svede na ropstvo i poniženje. Tako se gospodar, koji je trebao biti otac i zaštitnik siromašnih, uvijek pretvori u okrutnoga izrabljivača.

Tako je s vladarima uvijek bilo i tako će uvijek biti.

Ne treba se nadati da će vlast koja je došla iz naroda raditi u interesu naroda: sve su vlasti izišle iz naroda, jer samo narod može osnažiti vlast, a ipak su sve vlasti ugnjetavale taj isti narod. Ne treba se nadati ni da će, kad jednom ne bude povlaštenih klasa, vlast postati organ kolektivne volje: upravljajući sami čine jednu klasu, a među njima se razvija mnogo moćnija klasna solidarnost nego među klasama čija su osnova ekonomske povlastice.

Istina je da je vlada danas služavka buržoazije. Međutim, tome je tako jer su njezini članovi buržuj. K tome, budući da je vlada, ona kao i svi sluge, mrzi svojega gospodara, pa ga vara i

potkrada. Nije služeći buržoaziji Crispi³ opljačkao banke, niti je to učinio da je kazni jer je kršila Ustav.

Onaj tko je na vlasti ondje želi i ostati, te po svaku cijenu nastoji nametnuti svoju volju, a budući da je bogatstvo vrlo učinkovito sredstvo moći, onaj tko vlada, čak i ako osobno ne krade i ne zloupotrebljava, oko sebe podiže klasu koja mu duguje svoje povlastice i kojoj je u interesu njegov ostanak na vlasti. Stranke na vlasti su u sferi politike ono što su posjedničke klase u sferi ekonomije.

Anarhisti su to ponovili tisuću puta i cijela povijest potvrđuje njihovu tvrdnju: individualno vlasništvo i politička moć dvije su karike lanca koji sapinje čovječanstvo, one su dva lica ubojite oštrice. Ne možemo se osloboditi jedne a da se ne oslobodimo i druge. Ukinite individualno vlasništvo bez ukidanja vlasti, pa će ga vladajući obnoviti. Ukinite vlast bez ukidanja individualnoga vlasništva, pa će posjednici obnoviti vlast.

Kad je Friedrich Engels, možda da bi parirao anarhističkoj kritici, rekao da, jedanput kad nestanu klase, država kao takva više neće imati razloga postojati te će se od vlasti nad ljudima pretvoriti u upravljanje stvarima, nije učinio ništa više od isprazne igre riječima. Onaj tko upravlja stvarima, upravlja i ljudima. Onaj tko upravlja proizvodnjom, upravlja i proizvođačima. Onaj tko mjeri potrošnju, gospodar je potrošača.

U pitanju je sljedeće: ili su stvari uređene prema slobodnim dogovorima sudionika, pa je to anarhija, ili su uređene prema zakonima koje su donijeli upravljači, pa je to onda vlast, odnosno država, koja uvijek postaje tiranska.

Nije tu riječ o dobrim namjerama ili o dobroj volji ovoga ili onoga čovjeka, nego o zakonitostima same situacije i o tendencijama ponašanja ljudi u određenim okolnostima.

Uostalom, ako se zaista radi o općemu dobru, ako se zaista misli upravljati stvarima u interesu svih, tko to može bolje učiniti od onih koji te stvari proizvode i onih koje te stvari imaju konzumirati?

Čemu služi vlada?

Prvi čin jedne socijalističke vlade, koja je upravo došla na vlast, trebao bi biti ovaj: *Budući da držeći vlast ne možemo učiniti ništa dobro osim paralizirati djelovanje naroda prisiljavajući ga da čeka zakone koje mi nećemo moći donijeti a da interese jednih ne podredimo interesima drugih, te interese svih ne podredimo svojim – mi, vlada, proglašavamo dokidanje svakoga autoriteta, pozivamo sve građane da se organiziraju u udruženja prema svojim raznim potrebama, a mi se pridružujemo inicijativama tih udruženja pridonoseći vlastitim djelima.*

Ni jedna vlada nikad nije učinila nešto slično, pa to ne bi učinila ni socijalistička vlada. Stoga narod, kad bude držao vlastitu snagu u vlastitim rukama, ako bude imao razuma, neće dozvoliti da se uspostavi bilo kakva vlast.

³ Francesco Crispi (1818. – 1901.), političar s brojnim funkcijama u Kraljevini Italiji. Premijer u četiri mandata (od 1887., 1889., 1893. i od 1894.), poznat po nizu socijalnih politika, ali i po progonima anarhista i socijalista, kao i po rastrošnoj kolonijalnoj politici u Africi. Sudionik skandala rimske banke (Scandalo della Banca Romana, 1892. – 1894.) u kojemu su razotkrivene brojne zloupotrebe banke koje su počinili članovi vlade i plemstva. Posljedice za Crispija bile su minimalne, te je, nakon skandala, već 1893. vraćen na poziciju premijera.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Errico Malatesta
Socijalistička država
1897.

L'Agitazione (Ancona) 1, br. 10 (15. svibnja 1897.)
Prevela i uredila: Mia Gonan. Preuzeto iz: Errico Malatesta, *Ni demokrati ni diktatori*. Odabrani
spisi 1884.- 1930. DAF, Zagreb 2022.

anarhisticka-biblioteka.net